

Entendre la crisi financera en un món que s'oblidà del valor

*Francisco Ferrer
Seminari Taifa*

El capital financer (CF) ha format part del mode de producció capitalista des dels seus orígens. Però la seva supremacia sobre el capital industrial ha de ser analitzada en el context històric de la producció.

Per a comprendre la magnitud i el domini que exerceixen els fluxos de diner sobre l'esfera de la producció cal entendre el funcionament previ d'aquesta. Analitzar la base, com funciona l'estructura productiva i les noves formes d'explotació ens permet entendre la formació de la gran bombolla especulativa que es creà en els darrers anys. Una observació profunda, des de la teoria del valor treball, de com els fluxos de diner fictici es van anar allunyant de la riquesa, ens permetrà desemascarar el veritable origen de la crisi actual.

El funcionament del nucli central del capitalisme és idèntic en aquesta etapa històrica al que ha tingut en totes les seves fases anteriors, malgrat algunes manifestacions externes puguin ser diferents. Per a simplificar: propietat privada, explotació, lliure mercat i una manera determinada d'acumulació del valor.

En la recent etapa del capitalisme canvis importants en l'explotació van propiciar l'aparició de grans masses de capital fictici. En les dècades dels setanta-vuitanta la falta de beneficis en el capital productiu va portar al fet que els capitalistes dipositessin els seus fons en bancs com a capital financer; també els enormes fons dels estats petrolers i la creixent importància del "diner negre" (armes, droga, prostitució). Tot això va suposar un gran augment dels fons dipositats en bancs, donant lloc al fet que les institucions de crèdit (bancs, companyies inversores, empreses d'assegurances, etc.) busquessin noves formes d'invertir aquests capitals, donant lloc a grans innovacions financeres (l'enginyeria o la nova arquitectura financera).

En la conjuntura actual citarem com exemples: apalancament de les empreses, consum a crèdit, externalització, subcontractació, deslocalització, control per les empreses dels fluxos de migracions, privatitzacions, generació d'instruments d'estalvi, creació de fons d'inversió, fons privats de pensions... han estat elements facilitadors d'una espiral monetària on es feu hegemònic el CF; però això no era un nou capitalisme. Com un nou cap de la Hidra de Lerna no és una nova hidra, és la reposició que presentà el sistema per tal de superar les crisis creixents iniciades en la valorització del capital des dels 70.

Aparentment aquest sector financer tenia vida i valor en si mateix. Es reproduïa i multiplicava dins del seu propi procés d'acumulació: préstecs creuats, creació de derivats de crèdit, generació de bons, productes estructurats... la nova enginyeria financera, una nova superestructura de l'economia a on es destinaven els millors recursos. Però tant en les fases de creixement com en les del seu major auge, en última instància aquest macrosector sempre es nodria, i es condicionava, al valor aconseguit en l'esfera de la producció. Simplement perquè no hi ha una altra font

de riquesa.

Els préstecs eren donats amb l'esperança de ser retornats mitjançant salaris futurs, les accions eren sobrevalorades per la capacitat de les empreses de generar properes plusvàlues. Els creixents fons i bons estimaven una gran capacitat prevista de generar nou valor. Les opcions i futurs especulatius sempre tenien com base material un vincle amb el valor de la producció futura de béns o serveis, l'expansió del crèdit era el motor del consum que possibilitava la sobreproducció. El CF es va anar multiplicant d'una manera fictícia ja que s'allunyava de la riquesa real de la qual representava ser dipositari.

La creixent liquiditat i l'imperatiu d'acumulació obligava a aquests fluxos a tornar a valoritzar-se dins del sistema. Això expandia la producció real però amb uns efectes demolidors: projectes cada cop més arriscats, de rendibilitat a cada cop més a curt termini, elevació dels preus d'alguns actius, depredació del medi ambient, generant precarietat laboral i social... efectes tots ells que si bé incrementaven el benefici monetari feien créixer la desproporció i el subconsum.

El capitalisme funcionà, com sempre, generant crisis de grandària creixent que es solucionaren expandint el crèdit, baixant tipus d'interès, exportant a països de la perifèria del sistema. Al mateix temps, en tot aquest període, degut a la necessitat d'augmentar els beneficis, el capital va anar forçant fortament els salaris a la baixa. La seva pròpia contradicció provocà que en l'època de major auge, els salaris reals anessin caient.

La desproporció anà incrementant-se fins que el col·lapse financer va ser inaplaçable: a l'agost de 2007 el CF es desploma a tots els mercats del món.

¿Que fa el capitalisme? salvar el seu sistema, o almenys el nucli important del mateix, intentat, primer amb capital fictici (injeccions de liquiditat) i després davant el fracàs de les mesures, prenent recursos de l'economia real per a rescatar el sistema bancari. Del valor de la producció sortirà mitjançant impostos a pagar el major rescat de la història.

Els diagnòstics que observem en els mitjans de comunicació, els quals realitzen els poders econòmics i polítics sobre les causes de la crisi estan centrats en l'esfera d'allò financer. Ara es pretén regular-la per a evitar els "excessos d'avarícia" dels gestors dels bancs que han causat un col·lapse de tal magnitud. Les causes radicals que nosaltres denunciem estan centrades en l'economia real: tendència decreixent de la taxa de guany, important nivell de sobreproducció derivat de l'excés de liquiditat que provocà un CF sobredimensionat, creixent desigualtat en la distribució de la renda, forta tendència al subconsum de les classes populars que obtenien retallades importants en els salaris reals mentre creixien els beneficis i fluxos cap al CF.

En plena *era del rescat* no ha importat abandonar, parcialment, el paradigma neoliberal. Aquest va ser només un model en la superestructura ideològica per a mantenir el sistema, com en el seu moment fou el keynesianisme que el salvà els anys 30. Avui es pretén salvar la crisi recurrent mitjançant el finançament *moderadament regulat*, les intervencions públiques de rescat i la participació dels països emergents. Canviar-ho tot perquè el seu nucli, l'explotació i acumulació, segueixi intacte, article 12 de l'acta de la cimera mundial per a la "refundació":

“Reconeixem que aquestes reformes únicament tindran l'èxit si estan firmament fonamentades sobre un ferm compromís amb els principis del lliure mercat, incloent l'imperi de la llei, el respecte per la propietat privada, el comerç i les inversions lliures els mercats competitius i es recolzen sobre uns sistemes financers eficients i eficaçment regulats. Aquests principis són essencials per al creixement econòmic i la prosperitat, havent ja alliberat a milions de persones de la pobresa i elevat substancialment el nivell de vida a escala global. Reconeixent la necessitat de millorar la regulació del sector financer, haurem de, no obstant això, evitar un excés de regulació que podria obstaculitzar el creixement econòmic i exacerbar la contracció dels fluxos de capital, incloent als països en desenvolupament”.

No hem de confondre la crisi del CF amb la crisi del capitalisme, que no ha arribat.

La resposta per part dels explotats no pot anar cap a allò financer, que pertany a l'esfera dels fenòmens sinó, com sempre, a combatre el nucli, la base: la producció i les mil noves maneres d'explotació que segueixen apareixent. Entendre el capitalisme acabarà amb la desorientació de les lluites. Els “nous escenaris polítics que s'obren amb la crisi” només seran transformadors si entenem en profunditat allò que es pretén transformar. Aquesta és l'oportunitat perquè els moviments socials i les organitzacions transformadores siguin eficaces.

És necessari refundar la transformació, recuperar allò radical i adaptar-ho al futur i mentrestant no cedir en drets. Els drets històricament adquirits per la lluita són els primers objectius dels defensors del sistema quan les aigües regirades de les crisis generen confusió social.

Els varis bilions de dòlars i euros s'extrauran de l'esfera de la producció a tot el món per a ser lliurats al sistema financer a fi que pugui *sanejar* les seves desproporcions. Seran notables les conseqüències en els pressupostos públics durant molts anys.

Les èlits del poder estan experimentant sense èxit crear models de rescat, si aquests fallen el sistema té un pilot automàtic de protecció, que salva sempre al capitalisme en última instància. Els seus vents ja recorren el món.